

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ШАРУК ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ

УДК 342.95:351.822:351.72:336.74(477)

**МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ
КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Сорока Лариса Володимирівна,

Науково-дослідний інститут публічного права,
завідувач відділу докторантури і аспірантури

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Оксінь Віталій Юрійович,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
професор кафедри публічного управління, адміністрування та права

доктор філософії у галузі права

Левченко Діана Сергіївна,

Громадська організація «Інформаційно-аналітичний центр
«Сучасне аерокосмічне право»»,
правовий аналітик

Захист відбудеться «26» жовтня 2024 р. о 9⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «23» вересня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Стійкість, як ключовий постулат розвитку суспільства та держави, нині є не тільки глобальним трендом, а й основним викликом для сучасного етапу державотворення в Україні. Зіштовхнувшись із низкою загроз для національної безпеки, представники влади, як власне і саме суспільство, досить чітко і швидко усвідомили цінність безперервності роботи усіх визначальних ланок підтримки життєво важливих систем та процесів, їхню вразливість до системних і потенційних ризиків.

Свідченням цього є спланована, розроблена та впроваджена система заходів щодо підвищення стійкості та безпеки основних сфер життєдіяльності суспільства і держави, основним зі способів об'єктивізації яких є систематично здійснюваний адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури в Україні. Не може бути піддане критиці твердження про те, що саме фінансовий сектор, будучи важливою складовою останніх, є одним з ключових системоутворюючих елементів розбудови державності, адже від ефективності його функціонування залежить не тільки стабільність економічних процесів, а й результативність діяльності державного апарату загалом. Відтак, наявність та адекватна здатність механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України репрезентувати належне управління ризиками, що виникають у сучасному динамічному середовищі, дієвість правових норм та стандартів, які регулюють діяльність уповноважених представників національної системи її захисту, а також їх взаємодію між собою, – це не лише актуальне завдання сьогодення, а й необхідна умова убезпечення окремих його складових від тенденцій негативного впливу.

Варто зауважити, що останнім часом нормативно-правові основи в означеному напрямі зазнали суттєвих змін і оновлень, що зумовлено наявністю різних факторів закономірного характеру. Оперативність реагування на виклики безпеки відповідних органів влади, що зумовлено їхнім розумінням потреби в адаптації до наявних умов, була належною та своєчасною. Однак, невирішеними остаточно залишаються низка суттєвих практичних питань. Зокрема, аналіз положень Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, затвердженої рішенням Правління Національного банку України від 29 серпня 2023 р. № 299-рш, переконливо засвідчує факт того, що питання забезпечення стійкості об'єктів критичної інфраструктури є пріоритетним, проте інституційна спроможність суб'єктів її реалізації є недостатньою, адже відзначається: 1) обмеженість ресурсів для тестування до вразливостей; 2) недостатня організаційна забезпеченість процедур здійснення такого захисту; 3) слабка взаємодія між регуляторами та іншими суб'єктами національної системи її захисту; 4) наявність проблем з імплементацією актів права ЄС; 5) брак механізмів обміну досвідом з міжнародними та іноземними партнерами; 6) низький рівень кадрового ресурсу та його компетентності тощо.

Відповідно, існує цілком обґрунтована необхідність оптимізації процедур здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Представлена до аналізу проблематика має тісний зв'язок із сучасними дослідженнями в галузі фінансової безпеки, державного управління, а також розвитку фінансового сектору України. Серед комплексних наукових робіт, що розкривають окремі аспекти цієї теми, варто відзначити дослідження таких учених як: Д. Хоружий, який розкрив теоретичні засади та вдосконалив методологічні положення механізму запобігання фінансовим кризам в банківському секторі України (Київ, 2019); О. Казарян, яка обґрунтувала теоретико-методичні засади та розробила практичні рекомендації з удосконалення механізму фінансового регулювання банківського сектору України для забезпечення стійкості його функціонування (Чернігів, 2020); Д. Дорофеев, який вивчав закономірності розвитку науково-методичних підходів і розробив практичні рекомендації щодо впровадження та використання фінансових інновацій у небанківському фінансовому секторі України з метою підвищення ефективності управління інноваційними процесами та забезпечення стійкого розвитку фінансового сектору (Львів, 2020); В. Косинський, який визначив теоретичні засади, механізм та особливості адміністративно-правового забезпечення безпеки критичної інфраструктури в Україні (Київ, 2020); І. Осипчук, який запропонував власний підхід до інституціональних змін у Службі безпеки України щодо забезпечення критичної інфраструктури шляхом перегляду сутності та особливостей діяльності останньої (Київ, 2021); В. Крикун, який схарактеризував сутність та особливості адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури в Україні (Харків, 2021); С. Теленик, який розробив теоретико-концептуальні та адміністративно-правові засади створення державної системи захисту критичної інфраструктури і сформулював новітні підходи до її ефективного адміністративно-правового регулювання (Запоріжжя, 2021); А. Федець, який обґрунтував теоретичні засади формування сучасної державної політики фінансової безпеки в контексті національних інтересів та надав практичні рекомендації із реалізації ефективного комплексу механізмів державного управління для безпечного функціонування банківського сектору України (Харків, 2023); Б. Федорущенко, який поглибив теоретико-методологічні засади формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки, розробив методичні підходи і практичні рекомендації з підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору в Україні (Львів, 2023).

Джерельною базою для вивчення порушених питань слугували також праці таких вчених як: В. Авер'янов, О. Андрійко, В. Андріяш, Д. Бірюков, В. Боровікова, С. Булавіна, А. Вархов, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, О. Гетьманець, Т. Давидова, О. Джафарова, Є. Дуліба, Ю. Дяченко, Т. Жук, Л. Золотухіна, О. Кобзар, Л. Кожура, Т. Коломоєць, В. Кремень, А. Крилова, В. Курило, К. Куркова, Д. Левченко, А. Манжула, Л. Миськів, С. Міщенко, В. Новіков, В. Оксінь, О. Остапенко, Н. Петрина, О. Резнік, Т. Романчик, А. Русецький, А. Семеног, Р. Сербин, А. Собакарь, Є. Соболь, М. Сокіран, Л. Сорока, Я. Страхніцький, О. Суходол, Т. Тарахович, Н. Троцюк, А. Чубенко, Р. Шаповал, К. Шкарупа та ін. Разом із тим переважна більшість робіт зазначених вчених лише фрагментарно висвітлює окремі питання механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної

інфраструктури фінансового сектору України, що є додатковим обґрунтуванням необхідності їхнього наукового розроблення.

Таким чином, нагальна потреба у розв'язанні наукових і практичних питань забезпечення функціональності механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили його мету, завдання, логіку та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 213-р.; Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 р. № 1009 р; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392; Стратегії кібербезпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021; Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021 та плану заходів з її реалізації до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 р. № 1025-р; Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, затвердженої рішенням Правління Національного банку України від 29 серпня 2023 р. № 299-рш. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у розробці підходів до визначення змісту й сутності механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, формуванні практичних рекомендацій щодо оптимізації його функціональності.

Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно виконати такі *завдання*:

– визначити сутність правового концепту «критична інфраструктура фінансового сектору України» з точки зору об'єкта адміністративно-правового захисту;

– схарактеризувати юридичну природу адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, визначити актуальні загрози для їх функціональності;

– розкрити поняття, ознаки та структуру механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України;

– з'ясувати нормативно-правові основи захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України;

– сформулювати систему принципів адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України;

- виявити особливості суб'єктної складової адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України;
- визначити форми та методи адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України;
- розкрити зарубіжний досвід адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору та можливість його адаптації в Україні;
- окреслити напрямки розвитку адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері організації та здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору в Україні.

Предмет дослідження – механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Методи дослідження. У роботі відповідно до поставлених завдань використано загальнонаукові, емпіричні та спеціально наукові методи пізнання. Сутність правового концепту «критична інфраструктура фінансового сектору України» (підрозділ 1.1) визначена за сприяння методів: а) *наукової абстракції*, який дозволив абстрагуватися від несуттєвих його характеристик; б) *аналізу та синтезу*, які забезпечили можливість проведення семантичного аналізу його складових; в) *логіко-семантичного методу*, що забезпечив аналіз правової термінології. Юридична природа адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури (підрозділ 1.2) схарактеризована за допомогою: а) *системно-структурного методу*, що дозволив співвіднести категорії «охорона» та «захист», а також визначити останню як таку, що є концептуальною; б) *діалектичного методу*, який допоміг простежити еволюцію розвитку наукових знань та практики реалізації адміністративно-правового захисту у цій сфері, а також виявити ключові загрози для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України; в) *логіко-семантичного методу*, що забезпечив розкриття категорій «загроза» та «ризик» з позиції диференціації їх спільних характеристик. Поняття, ознаки та структура механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України (підрозділ 1.3) були розкриті за допомогою методів: а) *класифікації та групування*, що дозволило запропонувати варіанти елементного складу цього механізму; б) *системного аналізу*, який допоміг з'ясувати його завдання, мету та цілі кожного елемента в загальному механізмі. Нормативно-правові основи захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України (підрозділ 2.1) досліджено за сприяння: а) методу *порівняльного аналізу*, який дозволив зіставити вітчизняне законодавство з міжнародним та регіональним; б) методу *системного підходу*, що сприяв аналізу нормативно-правових актів як частини загальної системи національної безпеки; в) методу *класифікації та групування*, який допоміг визначити їх систему. Принципи адміністративно-правового захисту у цій сфері (підрозділ 2.2) визначені за допомогою: а) методу *логічного узагальнення*, що дозволив виділити ключові з таких; б) методу *наукової абстракції*, який сприяв визначенню фундаментальних принципів, відкинувши другорядні. Суб'єкти

адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України (підрозділ 2.3) ідентифіковані за допомогою: а) *системно-структурного* методу, який допоміг виявити взаємодію між суб'єктами та їхню ієрархію; б) методу *кореляційного* аналізу, який дозволив вивчити взаємозв'язки між різними суб'єктами та рівень їхнього впливу на перебіг досліджуваних правовідносин. Форми та методи адміністративно-правового досліджуваного захисту (підрозділ 2.4) досліджені на основі: а) методу *кількісного та якісного порівняння*, що дозволило визначити ступінь відповідності між категоріями «інструменти», «форми», «методи» в аналізованому контексті; б) методу *системного аналізу*, який допоміг визначити взаємодію між формами та методами, їхню сутність у межах ефективності такого захисту. Зарубіжний досвід (підрозділ 3.1) досліджено із застосуванням: а) методу *порівняльного аналізу*, який дав змогу вивчити підходи до захисту критичної інфраструктури фінансового сектору в інших країнах і адаптувати найкращі практики для України; б) *формально-юридичного* методу, що забезпечив аналіз відповідного законодавства. Розвиток адміністративного законодавства у цій сфері (підрозділ 3.2) представлено завдяки: а) *діалектичному* методу, який дозволив виявити динаміку розвитку законодавства в контексті змін у безпековому середовищі; б) методу *логічного узагальнення*, який забезпечив формулювання рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняного адміністративного законодавства; в) методу *правового прогнозування*, що використано для визначення можливих сценаріїв розвитку запропонованих ініціатив.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших монографічних досліджень у межах науки адміністративного права, у якому за рахунок комплексного та системного підходу до аналізу адміністративно-правового захисту критичної інфраструктури фінансового сектору України викладено сучасні основи доктринального розуміння правового концепту «критична інфраструктура фінансового сектору України», розкрито особливості адміністративно-правового захисту цих об'єктів, а також визначено напрямки вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– визначено сутність адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України через його ключові ознаки, зокрема: а) є складовою механізму забезпечення національної безпеки; б) виникає у відповідь на необхідність захисту критично важливих фінансових операцій та адміністративних дій, порушення яких завдає шкоди економіці та взаємодіям, залежним від стабільного функціонування грошових потоків та фінансово-адміністративних функцій державних органів; в) реалізується на основі наявності законодавчого та відомчого нормативно-правового забезпечення; г) має комплексний характер, що об'єктивує можливість (при необхідності) без зміни інституційної чи процедурної складової його здійснення виникнення перехідної трансформації вчинюваних дій з суто охоронних до безпосередньо захисних; д) як сукупність відповідних заходів є репрезентацією існування у правореалізаційній

площині спеціалізованої діяльності, що має власну мету, завдання та функції; е) є безперервним процесом, інтенсивність якого (активність, готовність) залежить від стану внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища;

– нормативно-правові основи адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України схарактеризовано через дуальність інтерпретаційної складової, де: 1) ідейно-концепційний складник визначений як актуальний, належно сформований та такий, що не вимагає додаткової уваги в контексті оптимізаційних змін якісно новим ідеологічним наповненням; 2) практико-реалізаційний складник відзначається фрагментарністю, відсутністю публічності механізмів прояву означеної діяльності, а також недостатньою інтеграцією з міжнародними стандартами у сфері захисту критичної інфраструктури;

– розкрито кореляційний взаємозв'язок між принципом публічності та принципом безпеки, захисту й охорони інформації з обмеженим доступом у контексті сформованих правил здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України з узагальненням про необхідність дотримання балансу між забезпеченням прозорості й збереженням секретності, що вимагає чіткої ідентифікації меж щодо того, яка інформація є публічною, а яка підлягає захисту, адже наразі: 1) принцип публічності репрезентується через опубліковані звіти про стан фінансової стабільності та загальний річний звіт діяльності Національного банку, а не окремий щорічний звіт щодо забезпечення захисту критичної інфраструктури у фінансовому секторі; 2) детальна інформація про вразливості та наявні прогалини в механізмах захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є небезпечною з точки зору високого рівня ризику можливих зловживань;

– визначено трьох векторну структуру оптимізаційних змін вітчизняного адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, що передбачає: 1) нормативний аспект (розробка та затвердження Плану захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України); 2) адаптаційний (подальша імплементація європейських стандартів, а також впровадження інших позитивних практик); 3) функціональний (вирішення низки практичних проблем його здійснення);

удосконалено:

– наукове розуміння юридичної природи механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, як такого, що репрезентує наявність системи об'єднаних спільним ідейним орієнтиром правових засобів (визначених правовою нормою), практичне втілення яких вимагає координації та злагодженої діяльності уповноважених виконавців певної дії захисного характеру, що має забезпечити дотримання, виконання чи реалізацію відповідної адміністративно-правової норми;

– класифікаційний підхід до групування суб'єктів адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, який окрім класичної їх диференціації ґрунтується також на альтернативній;

отримали подальший розвиток:

– висунуті та обґрунтовані припущення, що «критична інфраструктура фінансового сектору України» є складним словосполученням, семантичний аналіз якого доцільно проводити через концептуальний підхід, що дозволяє глибше осягнути його сутність і значення, враховуючи багатогранність складових понять «критична інфраструктура» та «фінансовий сектор» (як опорного та залежного слова, що формують його граматичну структуру) та пояснює специфіку об'єднаних спільним змістом самостійних категорій, що описують явище, ймовірно яке є об'єктом адміністративно-правового захисту;

– теоретичні розмірковування в контексті того, що інструментальний бік механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України характеризується через зв'язок із категоріями «форми», «методи», які мають розглядатись з позиції функціональної єдності, як правові засоби, що забезпечують прийняття та реалізацію ефективних управлінських рішень;

– результати компаративістичного аналізу, які узагальнено до необхідності впровадження до національної правової системи таких позитивних практик у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору як: розробка спеціалізованих стратегічних планів; встановлення чітких процедур обміну інформацією; розвиток стимулів для залучення приватного сектора до процесів підвищення загальної стійкості фінансової системи; запровадження єдиних вимог до кібербезпеки фінансового сектору; створення платформ для обміну публічною інформацією; чітке визначення обов'язків і відповідальності суб'єктів захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору та впровадження механізмів оцінки їх кіберстійкості.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення чинного адміністративного законодавства щодо оптимізації процедур захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 15–16 лютого 2023 р.), «Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 7–8 лютого 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки. Робота містить список використаних джерел з 288 найменувань на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження; структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито особливості наукового та законодавчого розуміння важливості об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, юридичну природу їх адміністративно-правового захисту, а також особливості нормативного та організаційного контексту, закладеного в основу його здійснення.

У підрозділі 1.1 *«Критична інфраструктура фінансового сектору України як об'єкт адміністративно-правового захисту»* розкрито специфіку об'єднаних спільним змістом самостійних категорій, що описують явище, ймовірно, яке є об'єктом адміністративно-правового захисту.

Визначено, що семантичний аналіз правового концепту «критична інфраструктура фінансового сектору України» свідчить, що опорним елементом у цьому контексті є термін «критична інфраструктура», залежним – «фінансовий сектор». Уточнено, що термін «критична інфраструктура» також диференціюється на дві самостійні складові: «критична» та «інфраструктура», однак з'ясовано, що це самостійна юридична конструкція з власним термінологічним змістом.

Виявлено, що термін «критична інфраструктура» як такий, що має власні ідентифікаційні характеристики, за сучасних умов має два підходи до наукового осмислення його сутності. За умов першого акцентуація здійснюється на об'єктах забезпечення функціональності життєво важливих функцій щодо розвитку економіки та стабільності суспільних відносин у тому числі їхньої охорони та захисту (функціональний підхід). Другий підхід полягає у визначенні критичної інфраструктури через галузевий підхід, який фокусується на конкретних секторах або галузях економіки, збій у діяльності яких матиме низку негативних наслідків для національної безпеки.

Зарубіжний досвід свідчить, що чим простішим є визначення терміну «критична інфраструктура», тим якіснішими є стратегії та підходи до її захисту. Виявлено, що з вітчизняного дискурсу Закон України «Про критичну інфраструктуру» ідентифікує її через об'єктну характеристику, а точніше – сукупність об'єктів, основне призначення яких забезпечувати безперервність реалізації процедур охорони та захисту національних інтересів України.

Доведено, що фінансовий сектор нормативно визначений як самостійний з переліку таких, що є важливими для життєдіяльності суспільства та держави. Визначено, що з економічної точки зору фінансовий сектор характеризується через сукупність операцій фінансового характеру державних чи комерційних суб'єктів у вияві посередницької діяльності, яка об'єктивує розподіл фінансового капіталу в економіці. Своєю чергою, за правового дискурсу фінансовий сектор може бути розглянутим з боку наявності певних інституцій (суб'єктів правових відносин), які у спосіб дотримання встановлених правил здійснення господарської чи регулятивної діяльності забезпечують суспільний запит на надання якісних фінансових послуг та пов'язаних з ними операцій.

З'ясовано, що у контексті критичної інфраструктури фінансового сектору йдеться про два різновиди об'єктів захисту у його межах: 1) ті, що визначаються Національним банком; 2) ті, що визначаються Міністерством фінансів України.

Підрозділ 1.2 «Детермінація сутності адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України крізь призму актуальних загроз» присвячений висвітленню заявлених питань.

Звернено увагу на проблематику диференціації категорій «охорона» та «захист». З'ясовано, що європейські стандарти у сфері ідентифікації і визначення критичних інфраструктур використовують їх у якості єдиного поняття. Зауважено, що вітчизняне законодавство у цій сфері передбачає включення охорони до системи захисту.

Доведено, що адміністративно-правовий захист, як і адміністративно-правова охорона чи адміністративно-правове забезпечення, логічніше розглядати з позиції самостійних врегульованих процесів, що мають різні завдання та механізми реалізації. Узагальнено та схематично їхнє співвідношення представлено так: забезпечення спрямовується на охорону та захист, а охорона та захист – реалізуються у тісній взаємодії. Причому саме визначення адміністративно-правового захисту має розглядатись з дуальної інтерпретації об'єктної складової. Мається на увазі, що окрім юридичного відношення особи до конкретного інтересу (як правило, права на щось) має враховуватись його безпосередній стан з позиції убезпечення від зміни властивостей чи характеристик, руйнування або загалом знищення.

Визначено поняття адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України та схарактеризовано його ключові ознаки.

Запропоновано загрози для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України диференціювати на два різновиди: універсальні, тобто такі, що можуть або спричиняють негативні наслідки для більшості або навіть для усіх об'єктів критичної інфраструктури в Україні та індивідуальні, сутність яких зведено до виключно досліджуваної сфери. Серед основних універсальних загроз, які є актуальними для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України виокремлено: а) технічні збої або інші невідворотні обставини, які об'єктивно унеможливили проведення відповідних операцій; б) вчинення терористичних актів і диверсійних операцій; в) світові фінансово-економічні кризи; г) не ефективність регулятивних, контрольно-наглядових та моніторингових заходів; д) соціально-політична

нестабільність; е) пошкодження чи знищення матеріальних актів суб'єктів фінансового сектору через воєнні дії. Індивідуальними загрозами для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України названо: а) спад економічної активності; б) інфляційні процеси; в) втрата міжнародної підтримки; г) відсутність стратегічного бачення та плановірності здійснення реформаційних змін; д) недотримання міжнародних зобов'язань; е) втрата прибутковості банків; ж) спад попиту на кредитування; з) втрата спроможностей системи гарантування вкладів; и) неефективне нормативне регулювання небанківського фінансового ринку; к) втрата банками ліквідності; л) неефективність та недостатня розвиненість інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків; м) відсутність доступності фінансових послуг; н) неспроможність регулятора ефективно здійснювати свої повноваження.

Окремо визначається доцільність виокремлення системних ризиків фінансового сектору, визначення та відстеження рівня інтенсивності яких є сферою відповідальності Ради з фінансової стабільності.

У підрозділі 1.3 *«Поняття та зміст механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України»* визначено поняття, ознаки та структуру досліджуваного механізму.

З'ясовано, що стан захищеності критичної інфраструктури вітчизняного фінансового сектору залежить від ефективності процедур комунікації між державою, місцевою владою, бізнесом та громадянами, чіткості розподілу їхніх обов'язків, що підтриманий системою координаційних відносин, а також постійного інформаційного обміну між ними. Констатується, що ряд заходів щодо підтримки стану захищеності критичної інфраструктури вітчизняного фінансового сектору формує зміст та сутність відповідного адміністративно-правового механізму, який має забезпечити їхню реалізацію нормативним та організаційним контекстом.

Підтримано необхідність наукового розвитку сформованої думки, що механізм адміністративно-правового захисту загалом, у тому числі об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, у структурному контексті має декілька взаємопов'язаних складових. Обґрунтовано, що такими є: а) організаційні складові – відповідають на запитання для чого потрібно реалізовувати адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Йдеться про мету, завдання та функції означеного механізму; б) нормативні складові – відповідають на запитання що потрібно реалізовувати у спосіб адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Цей блок репрезентує систему нормативних основ, які деталізують загальні та спеціальні заходи здійснення охоронного та захисного впливу на суспільні відносини, породжені необхідністю забезпечення безперебійної роботи окремих складових фінансового сектору України; в) інституційні складові – відповідають на запитання ким потрібно реалізовувати адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Йдеться про систему суб'єктів, уповноважених чи залучених до цього процесу; г) цільові складові – відповідають на запитання як здійснюється адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Традиційно означене включає перелік знарядь для

здійснення цілеспрямованих дій. За загальним правилом знаряддям в адміністративному праві позначається інструмент реалізації повноважень конкретних органів влади, а отже слід вести мову про форми та методи реалізації адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Констатується, що сформована система структурного складу механізму адміністративно-правового захисту загалом не є традиційною, адже у більш узагальненому вигляді вона репрезентується через практико-реалізаційні та нормативно-правові складові. Однак зауважено, що авторське виокремлення таких складових в контексті об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України вбачається більш інформативним та доречним.

Розділ 2 «Характеристика окремих елементів механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» складається з чотирьох підрозділів, у яких висвітлено кореляційний зв'язок між основними складовими цього механізму, а також особливості, значення та вклад кожного з таких елементів до загальної системи його функціональності.

Підрозділ 2.1 «Нормативно-правові основи захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» присвячено висвітленню сутності порушеного питання.

Визначено, що нормативно-правові основи є репрезентацією чинних регуляторних або рекомендаційних актів, які встановлюють правила, стандарти та вимоги до реалізації чи утримання від певної дії уповноважених суб'єктів у межах здійснення ними адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Уточнюється, що наявні нормативно-правові основи захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є результатом здійснення нормативно-правового забезпечення розвитку досліджуваного кола адміністративно-правових відносин.

Запропоновано нормативно-правові основи захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України диференціювати на: 1) міжнародні – наприклад, Рекомендації та Керівництва Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, акти Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Міжнародної організації з стандартизації; 2) регіональні – наприклад, Директива Ради ЄС 2008/114/ЄС, Директива Ради ЄС 2016/1148, Директива Ради ЄС 2018/843, Регламент ЄС 2021/23, Директива Ради ЄС 2022/2557, Рекомендації Ради ЄС 2023/C 20/01); 3) національні – законодавство у сферах сталого розвитку, національної безпеки та її складових, захисту критичної інфраструктури, регулювання ринку фінансових послуг, бюджетного регулювання, економічного розвитку та протидії фінансуванню злочинів. З системи таких виокремлено в окрему групу ті, що є функціональними, тобто мають безпосереднє відношення до врегулювання питань здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України (наприклад, Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України, Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України, Положення про порядок визначення Національним банком України юридичних осіб, що є

критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, затвержені відповідними постановами Правління Національного банку України).

Виявлено, що європейські та міжнародні документи забезпечують комплексний підхід до захисту критичної інфраструктури фінансового сектору, включаючи регулювання, управління ризиками, інформаційну безпеку та заходи протидії злочинній діяльності. Вони встановлюють стандарти, які сприяють зміцненню стабільності та стійкості фінансових систем у глобальному масштабі. Своєю чергою, констатується, що вітчизняне законодавство перебуває у процесі активної адаптації встановлених та рекомендованих міжнародних стандартів до національної правової системи, проте ще не повністю відповідає всім висунутим вимогам до результативності здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

У підрозділі 2.2 «Принципи адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» розкрито фундаментальні правила, які визначають особливості, специфіку та критерії ефективності здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Досліджено наукову та нормативну доктрину на предмет виявлення системи принципів адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Виявлено відсутність належної уваги з боку нормотворців та дослідників до специфіки цієї проблематики.

Запропоновано принципи адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України визначати через загальнотеоретичні (загальноправові), галузеві та спеціальні принципи. Загальнотеоретичними (загальноправовими) принципами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України названо ті, що віддзеркалюють особливості сучасного стану державотворення в Україні, особливості його ідеологічного підґрунтя. До числа таких віднесено принцип верховенства права, принцип законності, принцип правової визначеності та прозорості.

Галузевими принципами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України визначено групу з таких, що акцентують на особливостях забезпечення безпеки та стійкості суспільного розвитку, регулювання ринку фінансових послуг та загальних вимогах до діяльності суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури в Україні. Серед ключових з-поміж таких виділено принцип пропорційності; принцип ефективності; принцип координованості; принцип розподілу відповідальності; принцип взаємодії; принцип завчасної превенції; принцип безпеки, захисту та охорони інформації з обмеженим доступом; принцип оперативності; принцип своєчасності; принцип передбачуваності; принцип адаптивності та мобільності; принцип безперервності; принцип ресурсної достатності; принцип довгострокової стійкості; принцип гнучкості; принцип системності та цілісності; принцип безперервного вдосконалення.

Визначено, що спеціальними принципами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є ті, що мають безпосереднє відношення до процедур забезпечення організаційної та функціональної стійкості об'єктів критичної інфраструктури, ідентифікації її вразливості, обміну інформацією зовнішнього та внутрішнього рівнів, управління ризиками та здійснення превентивної діяльності на постійній основі. Такими названо принцип організаційної стійкості, принцип інституційної спроможності регуляторів, принцип цільової спрямованості, принцип комплексного моніторингу, принцип динамічності, принцип макропруденційного регулювання, принцип сприяння прибутковості; принцип мінімізації фінансового стресу, принцип очікуваних збитків (втрат), принцип вільного руху капіталу.

Підрозділ 2.3 «Суб'єкти адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» присвячено ідентифікації уповноважених державою представників на реалізацію означеної діяльності.

Критично аналізується наукова думка щодо сучасної структурно-функціональної характеристики державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури в Україні в контексті існування функціонуючих систем у її межах, адже вченими не враховується секторальний аспект досліджуваного питання. Доведено, що фінансовий сектор України має, наприклад, систему регуляторів фінансового ринку та окремо Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, які сукупно в очах закону не є самостійною інтегрованою системою, однак виконують функції, які сприяють стійкості та безпеці конкретно критичної інфраструктури фінансового сектору України.

Ключовими суб'єктами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України названо Національний банк та Міністерством фінансів України. Розкрито завдання та функції Національного банку України у цій сфері. З'ясовано, що Положення про Міністерство фінансів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375 не передбачає жодних положень, пов'язаних з визначенням означеного суб'єкта секторальним органом у цій сфері. Однак зауважено, що у його структурі, наприклад, функціонують: Департамент прогнозування доходів бюджету, що відповідає за планування, виконання та моніторинг виконання бюджетів; Державна казначейська служба України, що відповідає за розрахунково-касове обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; Державна податкова служба України, що відповідає за здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів.

Запропоновано виокремлювати класичний розподіл суб'єктів адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України на секторальних (Міністерство фінансів України, Національний банк України), функціональних (наприклад, органи сектору безпеки, кібербезпеки) і уповноваженого (наразі – Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України) органів. Сформовано альтернативний варіант розподілу, який дозволяє їх згрупувати за приналежністю до виконуваних задач на тих, що: 1) є репрезентацією цієї системи (Міністерство фінансів України, Національний банк

України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб); 2) функціонують для виконання задач секторальних, функціональних та уповноваженого органів захисту критичної інфраструктури в Україні (наприклад, Центр кіберзахисту Національного банку України або Державний центр кіберзахисту Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України); 3) є самостійним міжвідомчим органом з виконанням спеціалізованих функцій (Рада з фінансової стабільності).

У підрозділі 2.4 «*Форми та методи адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України*» розкрито інструментальний бік досліджуваного механізму.

Зауважено, що наукова доктрина вміщує різні погляди на категорії «форми», «методи» та «інструменти» в контексті використання їх в категорійному апараті науки адміністративного права. Висунуто припущення, що наукова полеміка з цього питання є досі актуальною через теоретичний характер означених категорій та відсутність єдиної концептуальної основи, яка б відповідала на основі дослідницькі запити. Річ у тім, що за історичним контекстом розвитку адміністративного права вони мали власне і достатньо обґрунтоване поняттєве визначення, яке втратило своє значення з перехідними етапами становлення України як країни сервісного типу.

Визначено, що за традиційного підходу основними інструментами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є видання нормативно-правових та індивідуальних актів, укладання адміністративних договорів та затвердження актів-планів, в основу яких закладено відповідний спосіб їхньої реалізації. Таким може бути, наприклад, контроль та нагляд, моніторинг, планування, консультування, координація, співпраця тощо.

Висунуто припущення про можливість розгляду порушеної проблематики під іншим кутом зору. Запропоновано категорії «форми» та «методи» в контексті адміністративно-правового захисту розглядати з позиції функціональної єдності, що дозволяє інтерпретувати їх зміст через категорію «інструментів», тобто знарядь, які є застосовними уповноваженими суб'єктами задля виконання їх завдань та функцій. Уточнюється, що знаряддям є правовий засіб, який як явище-регулятор правової дійсності, перетворює правову норму в конкретні дії та рішення, які реалізуються на практиці.

Констатується, що за такої інтерпретації їхньої сутності інструментальний бік адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України стає основоположним при ідентифікації юридичної природи механізму його здійснення.

Звернено увагу на правові засоби, які об'єктивують охоронну групу з таких (заходи захисту, які є застосовними для забезпечення схоронності об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України), а також зауважено на можливості виокремлення засобів впливу та засобів реалізації права. Визначено, що у контексті першого йдеться про виявлення, запобігання та реагування на потенційні загрози або порушення роботи об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Водночас зауважено, що засоби реалізації права репрезентують практичне втілення встановлених правових норм.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» складається з двох підрозділів, у яких висвітлено результати компаративістичного аналізу особливостей здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору, виокремлено позитивні практики для запозичення, а також визначено шляхи оптимізації вітчизняного адміністративного законодавства у цій сфері.

Підрозділ 3.1 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору та можливість його адаптації в Україні» присвячено розкриттю порушених питань.

Досліджено досвід США в контексті порушених питань. Виявлено, що у цій країні системно та планомірно розробляються нормативно-правові основи для підвищення стійкості фінансових установ до системних ризиків. Вони диференціюються на загальні та спеціальні. Загальні об'єктивуються, наприклад, у межах Директиви Президента про національну безпеку №7, яка встановлює національну політику для федеральних департаментів та агентств щодо ідентифікації та пріоритизації об'єктів критичної інфраструктури та їх захисту від терористичних атак. Ключовим з таких також є Національний план захисту інфраструктури, який постійно оновлюється, демонструючи еволюційність концепцій координації національних зусиль з управління ризиками для критичної інфраструктури країни. До числа спеціальних віднесено Спеціальний план для сектору фінансових послуг, що адаптує положення Національного плану до унікальних характеристик та ризиків, притаманних цьому сектору.

З'ясовано, що ключовими суб'єктами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору США є: Міністерство національної безпеки США, Міністерство фінансів США (секторальний орган), федеральні фінансові регулятори, Комітет з інформаційної інфраструктури фінансових і банківських послуг. Виявлено, що приватний сектор не тільки залучений до процедур оптимізації здійснення адміністративно-правового захисту у цій сфері, а й належним чином інформаційно забезпечений, адже публічними є не тільки звіти про діяльність уповноважених органів, а й огляди щодо вивчення впливу окремих явищ на стабільність функціонування сектору загалом. Провідною особливістю досвіду цієї країни також визначено інтеграцію фізичної та кібернетичної безпеки і стійкості критичних інфраструктур.

У контексті досвіду ЄС з'ясовано, що європейський нормативно-правовий ландшафт у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та кіберризиків для фінансового сектору є багаторівневим і складним. Він включає численні європейські та національні нормативні акти і галузеві стандарти. Фінансові установи мають дотримуватися правил щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури, загального європейського законодавства з питань захисту даних, а також спеціальних норм у фінансовому секторі, які поділяються на підсектори: банківську справу, страхування та інфраструктури ринку. Зауважено, що не всі країни-члени застосовують ці стандарти як національні, що зумовлює відмінності здійснення ними адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору.

У підрозділі 3.2 «Напрямки розвитку адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» розкрито способи покращення здійснення адміністративно-правового захисту у цій сфері.

Обґрунтовується недостатня увага нормотворців до питань розвитку цієї сфери. Беручи до уваги останні оптимізаційні зміни чинного законодавства, констатується, що більшість модернізацій була актуальною вже досить тривалий час.

Визначено, що основним напрямком розвитку адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є нормативний, що передбачає формування якісної основи для захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Аналогічно досвіду США запропоновано розробити та затвердити План захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, як специфічної деталізації Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури. Визначено, що цей акт в контексті структури та змісту основних положень має: 1) розкривати результати огляду фінансової стабільності сектору та містити перелік відповідних ризиків; 2) встановлювати стратегічну основу, яка буде орієнтиром для визначення пріоритетів у повсякденній роботі сектору; 3) визначати ключові механізми, за допомогою яких стратегічна основа має бути впровадженою та оціненою у межах звітнього періоду. Щодо стратегічної основи уточнюється, що така має репрезентувати забезпечення безперервного покращення безпеки та реагування на загрози через співпрацю регуляторів, приватного сектору, державних установ та міжнародних партнерів. Завданнями при цьому мають бути: а) виявлення, запобігання, припинення та завчасна підготовка до загроз та небезпек; б) зменшення вразливостей; в) мінімізування потенційних наслідків від інцидентів або несприятливих подій, які можуть відбутися.

Наступним напрямком розвитку адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України визначено адаптаційний, який передбачає подальшу імплементацію європейських стандартів, а також впровадження інших позитивних практик.

Останнім напрямком розвитку адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України названо функціональний, який має вирішити низку практичних проблем його здійснення, наприклад, запропоновано: 1) переглянути інституційну структуру системи цього захисту, тим самим вирішити питання наявного дисбалансу у сфері реалізації громадського нагляду, зокрема і проведення незалежного аудиту діяльності уповноважених представників; 2) збільшити фінансування для програм тестування об'єктів критичної інфраструктури на предмет вразливостей; 3) стандартизувати процедури, що забезпечують організаційну стійкість; 4) сформувати безпечні канали для обміну інформацією між різними представниками національної системи захисту критичних інфраструктур; 5) забезпечити розвиток платформ для публічного обговорення проблем функціональності об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору та сформувати ефективні механізми обміну досвідом з

міжнародними партнерами; б) системно здійснювати підвищення кваліфікації кадрового ресурсу через програми професійного розвитку та навчання.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації представлено результати проведеного комплексного аналізу особливостей здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, а також окреслено напрями його оптимізації. Основні з них такі:

1. Обґрунтовується, що правовий концепт «критична інфраструктура фінансового сектору України» позначає коло суспільних відносин виникнення яких обумовлено необхідністю забезпечення безперебійного функціонування окремих складових фінансового сектору, які є критично важливими в аспекті спроможності держави обслуговувати свої потреби і розвиватись у руслі автономності та самодостатності, а також утвердження як правової, демократичної, суверенної держави, яка належним чином виконує своє соціальне призначення з дискурсу гарантування кожному непорушності його прав та законних інтересів. Висунуто припущення, що така інтерпретація не зумовлює виникнення сумнівів чи дискусій щодо того, що держава має створити усі необхідні умови задля того, щоб усі критично важливі складові фінансового сектору перебували у стані захисту, тобто були забезпеченими можливістю здійснення адекватної, належної, допустимої, необхідної та ефективної реакції на фактори, чинники, обставини, події тощо, які потенційно чи реально здатні або завдають негативного впливу на функціональність їхньої роботи.

2. Узагальнено, що без адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України навряд чи вдасться забезпечити належний рівень безпеки та стабільності ринку фінансових послуг та пов'язаних з ними операцій в Україні, адже ризики та загрози є постійними, різноманітними, а недостатня увага та реагування на них можуть мати катастрофічні наслідки. Визначено, що адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є системою заходів охоронного та захисного спрямування, реалізованих уповноваженими суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури задля забезпечення стійкості та безпеки сегментів ринку фінансових послуг та окремих фінансових операцій, що формують фінансовий сектор критичної інфраструктури України. Констатується, що у досліджуваній площині ризики мають два різновиди: ті, що пов'язані із виникненням загроз (неврахування ризику веде до загрози); ті, що існують паралельно з ймовірністю виникнення загроз (самостійні ризики, що наявними є постійно). Причому другий контекст є значно ширшим. Більшою мірою саме про нього йдеться у нормах чинного законодавства. Натомість загрозою, за таким баченням, є фізичний прояв небезпеки від наявності (виникнення) певного явища. З точки зору наукового суб'єктивізму визначається, що ризик має бути пов'язаним із загрозою, точніше зумовлювати наявність останніх.

3. Доведено, що механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України: а) є сукупним терміном,

термінологічний аспект якого формується шляхом поєднання базових характерних ознак адміністративно-правових механізмів загалом та адміністративно-правового механізму захисту – зокрема; б) є репрезентацією практичного прояву дії охоронних та захисних заходів у цій сфері; в) має власну сферу об'єктивізації – суспільні відносини, породжені необхідністю забезпечення схоронності об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України; г) як правове явище діяльнісного характеру має власну систему завдань, функцій та цілей; д) з внутрішньо організаційного дискурсу має свій структурний склад, відмінний від тих, що встановлені для інших правових механізмів забезпечення безпеки та стійкості об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України.

4. Визначено, що нормативно-правовими основами адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є сукупність правових документів різної юридичної сили, виданих (прийнятих) з метою врегулювання питань: а) кіберзахисту, інформаційної безпеки, інституційної збалансованості цієї сфери загалом; б) реалізації міжвідомчих механізмів взаємодії між регуляторами та іншими суб'єктами національної системи її захисту; в) управління та моніторингу ризиків, пов'язаних із фінансовими операціями та діяльністю установ, які входять до переліку об'єктів критичної інфраструктури; г) контрольної-наглядової діяльності у цій сфері, включаючи імплементацію міжнародних стандартів та рекомендацій. Однак констатується, що досліджувані нормативно-правові основи перебувають на стадії формування своєї повноцінної правової структури, адже наразі продовжується процес оптимізації їх змісту. Виявлено, що основоположними з таких є акти секторальних органів, проте основна проблема полягає у відсутності їх публічності.

5. Доведено, що принципи адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, як правила організаційного та практико-реалізаційного характеру, мають подвійну юридичну спрямованість сфери розповсюдження своєї дії. З одного боку, уповноважені представники національної системи їхнього захисту мають дотримуватись встановлених загальноправових, галузевих та спеціальних орієнтирів, щоб ефективно та результативно виконувати своє функціональне призначення. З іншого боку, вони покладають на державу обов'язок забезпечити цим суб'єктам належні умови для реалізації задекларованих принципів, зокрема через створення правового, організаційного та ресурсного забезпечення. З'ясовано, що розвиток нової філософії забезпечення безпеки зумовив виникнення низки нових правил адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, обумовлених необхідністю розвитку «культури управління ризиками». Серед таких ключовими є: 1) принцип комунікативної взаємодії між представниками держави та приватним сектором; 2) принцип системно здійснюваної співпраці між усіма суб'єктами та учасниками захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України; 3) принципом автономної стійкості; 4) принцип міжнародного співробітництва.

6. Визначено, що система суб'єктів здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України – це цілісне інституційне утворення, що має функціонувати на засадах єдності та

диференціації, гармонійності та кооперації. Уточнено, що в умовах сучасності можна вести мову про її сформованість, однак не публічність. Йдеться зокрема про те, що переважна частина прийнятих рішень та реалізованих заходів є внутрішньоорганізаційним аспектом розвитку означеної сфери, а отже – широкий громадський загаль не має до неї доступу навіть в інформаційному аспекті. Яскраво це демонструється на прикладі Міністерства фінансів України, яке нормативно визначене як секторальний орган у сфері захисту критичної інфраструктури фінансового сектору України, що має низку необхідних повноважень, доступ до аналізу практичної реалізації яких фактично відсутній. Аналогічно й щодо рішень Національного банку України.

7. Обґрунтовано необхідність диференціації категорій «форми», «методи» та «інструменти» в контексті їх використання в управлінсько-організаційному, регуляторному чи іншому державно-владному процесі. Визначено, що інструментальний контекст адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України репрезентується через систему варіантів зовнішнього оформлення управлінського рішення та конкретного підходу, застосовного до досягнення поставлених у ньому цілей.

8. Доведено, що позитивний досвід США та ЄС у сфері захисту критичної інфраструктури фінансового сектору може стати корисним прикладом для України в контексті: 1) наявності спеціальних планів захисту критичної інфраструктури фінансового сектору, що визначають особливості її захисту від системних загроз і ризиків; 2) інституційної різноманітності, що має прояв широким колом суб'єктів захисту та чіткістю процедур обміну інформацією між ними; 3) активної участі приватного сектору та ефективної координації між державними та приватними суб'єктами; 4) встановлення єдиних вимоги до кібербезпеки для критичних секторів, включно з фінансовим; 5) розвинутих систем партнерства між державними та приватними установами; 6) чіткого розподілу обов'язків та відповідальності суб'єктів реалізації такого захисту; 7) дієвості механізмів оцінки кіберстійкості об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору.

9. Висунуто припущення, що нині сформована інституційна система захисту критичної інфраструктури фінансового сектору потребує оптимізаційних змін у контексті розширення до загальнонаціонального рівня. Рада національної безпеки та оборони України має бути тим провідним органом, що контролює превентивність захисних дій, не обмежуючись функціями забезпечення стійкості, а від вертикалі якого функціонують інші інституції по горизонталі у тісній взаємодії між собою. Однак уточнено про важливість збереження за такими суб'єктами їхньої самостійності та зведення повноважень Ради національної безпеки та оборони України до мінімально необхідних повноважень. Це вимагає проведення уніфікації чинного законодавства, зокрема і в контексті ідентифікації обов'язків кожного з представників означеної системи, що будуть підкріплені мірами відповідальності за порушення законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Sharuk O. «Critical infrastructure of the financial sector of Ukraine»: identification of content and essence as a legal concept. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 7. P. 99–104.

2. Sharuk O. Essence of administrative and legal protection of critical infrastructure facilities of the financial sector of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 8. P. 76–80.

3. Шарук О.Г. Механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України: термінологічні аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 2. С. 139–143.

4. Шарук О.Г. Основні загрози для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 3. С. 177–182.

5. Шарук О.Г. Система суб'єктів здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. *KELM*. 2024. № 3 (63). С. 89–96 (Республіка Польща).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шарук О.Г. Структура механізму адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 221–223.

7. Шарук О.Г. До необхідності забезпечення міжвідомчих механізмів реалізації адміністративно-правового забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 15–16 лютого 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 117–120.

8. Шарук О.Г. Варіації класифікації суб'єктів здійснення адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 7–8 лютого 2024 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 171–173.

АНОТАЦІЯ

Шарук О. Г. Механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

У дисертаційному дослідженні за рахунок комплексного та системного підходу до аналізу адміністративно-правового захисту об'єктів критичної

інфраструктури фінансового сектору України викладено сучасні основи доктринального розуміння правового концепту «критична інфраструктура фінансового сектору України», розкрито особливості адміністративно-правового захисту цих об'єктів, а також визначено напрямки вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері.

Визначено трьох векторну структуру оптимізаційних змін вітчизняного адміністративного законодавства у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. Висунуто припущення, що нині сформована інституційна система захисту критичної інфраструктури фінансового сектору потребує оптимізаційних змін у контексті розширення до загальнонаціонального рівня. Аналогічно досвіду США запропоновано розробити та затвердити План захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України, як специфічної деталізації Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури.

Ключові слова: адміністративно-правовий захист, критична інфраструктура, механізм, Національний банк, управління ризиками, фінансовий сектор, фінансові послуги.

SUMMARY

Sharuk, O. H. Mechanism of Administrative and Legal Protection of Critical Infrastructure Facilities of the Financial Sector of Ukraine. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in speciality 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The thesis, relying on a comprehensive and systematic approach to the analysis of administrative and legal protection of critical infrastructure facilities of the financial sector of Ukraine, provides the modern foundations of the doctrinal understanding of the legal concept of 'critical infrastructure of the financial sector of Ukraine', reveals the specific features of administrative and legal protection of these facilities, and identifies the areas for improvement of administrative legislation in this field.

It is proved the legal concept of "critical infrastructure of the financial sector of Ukraine" refers to the range of social relations which arise due to the need to ensure the smooth functioning of certain components of the financial sector which are critical in terms of the State's ability to meet its needs and develop towards autonomy and self-sufficiency, as well as to assert itself as a legal, democratic, sovereign state that properly fulfils its social purpose in the discourse of guaranteeing everyone the inviolability of their rights and legitimate interests. It is assumed that this interpretation does not give rise to any doubt or discussion that the state should create all conditions necessary to ensure that all critical components of the financial sector are protected, that is, provided with the ability to make an adequate, appropriate, permissible, necessary and effective response to factors, causes, circumstances, events, etc. that are potentially or actually capable of or have a negative impact on the functionality of their work.

The three-vector structure of optimisation changes to the national administrative legislation on protection of critical infrastructure facilities of the financial sector of

Ukraine is determined as follows: 1) the regulatory aspect (development and approval of the Plan for protection of critical infrastructure objects of the financial sector of Ukraine); 2) the adaptation aspect (further implementation of European standards, as well as introduction of other positive practices); 3) the functional aspect (solution of a number of practical problems of its implementation). It is determined that the proposed Plan for the protection of critical infrastructure of the financial sector of Ukraine in the context of the structure and content of the main provisions should: 1) disclose the results of the review of the financial stability of the sector and contain a list of relevant risks; 2) establish a strategic framework that will guide the priorities in the daily work of the sector; 3) identify key mechanisms by which the strategic framework should be implemented and evaluated during the reporting period.

It is suggested that the current institutional system for the protection of critical infrastructure of the financial sector requires optimisation changes. The National Security and Defence Council of Ukraine should be the leading body that controls preventive protective actions, not limited to the functions of ensuring resilience, and from which other institutions function horizontally in close interaction with each other.

Keywords: administrative and legal protection, critical infrastructure, mechanism, National Bank, risk management, financial sector, financial services.